

AA betű, Alexander Alyate nyomdászjelvénye két fejezetben is szerepel (179. és 254.), bizonyára az ezt körülvevő gazdag fametszetes díszítés miatt. A nyomdász- és kiadói jelvények képe melletti rövid magyarázatot a szerző az öt fejezet után az „Ábrák annotált jegyzéké”-ben még bővebben kifejti. – 245. oldal: Jacobus de Voragine-nek van *Sermones de sanctis* c. műve, de ez itt hibás felvétel Goff J-191 tévedése nyomán (J-120a = J-191). Ezt vehette át Kotvan, s ezek alapján Jankovič, aki közli, hogy sem a GW-ben, sem az ISTC-ben nincs benne ez a kiadás. Benne van: ISTC ij00120500 számon, de a helyes cím: *Legenda aurea sanctorum*, és nem folió, hanem 4° a mérete. Az ISTC-ben a lelőhelyek között szerepel is ’Martin Matica’, s a „Notes”-ban említik Goff és mások tévedését.

Az utolsó, 5. fejezetben az állomány késő gótikus és kora reneszánsz bőrkötéseiből válogatott közel harmincat Jankovič, melyeket a részletekkel együtt 39 képen mutat be. Van, hogy ugyanannak a kötésnek bemutatja az elő- és háttábláját, amit az indokol, hogy a gótikus kötéseknek rendszerint az előtáblája gazdagabban, míg a háttáblája egyszerűbben van díszítve. Más esetben bemutatja nagyítva a kapcsolatot, a sarok- és középereteket. A mindössze hat reneszánsz kötésből az egyik magyar (31. kép), az utolsó jellegzetes krakkói kötés (39. kép). Két fonadékmintás velencei kötetet is láthatunk (35–36. kép), de ezek aranyozottnak látszanak, nem vaknyomásosnak. A 37. és 38. képen közölt kötések semmiképpen sem itáliaiak, akkor sem, ha mindkét nyomtatvány velencei. Ez a két-tő görgetős német reneszánsz kötés. Sajnos a 37. képen (300) Bernardus Claravallensis *Sermones*-ének (Velence 1495) elő- és háttábláját a restauráláskor felcserélték. Egrészt ezt mutatja a háttáblákon szokásos, a két kapocs szíjait leszorító fémlemezke, másrészt a görgetők képecskéi is a fejük tetején állnak. Egyébként nagyon jók a felvételek, a kötések díszítő motívumai jól tanulmányozhatók.

Az öt fejezetet az ott közölt képekre vonatkozó bővebb jegyzetek követik („Anotovaný zoznam...” 303–329), majd a nyomdászok, kiadók és könyvkereskedők betürendes bio-bibliográfiája. De itt szerepel Ulrich Schreier salz-

burgi, de Bécsben és Pozsonyban is működő könyvfestő és talán könyvkötő, a nürnbergi festő-fametsző, Wilhelm Pleydenwurff és Michael Wolgemut is. Közli az adott személy névváltozatait és irodalmi hivatkozást is ad (Geldner, Voit). Az életrajzoknál megadja, hogy az adott nyomdásztól milyen kiadványok vannak meg a Szlovák Nemzeti Könyvtárban. – Az Irodalom-jegyzékben Ferdinand Geldner munkái idézésénél zavaró, hogy az „*Inkunabelkunde*” Wiesbaden 1978 kétszer szerepel (mindkettő sajtóhibával), s a „*Die deutschen Inkunabel-drucker*” Stuttgart 1968–70. két kötete külön tételként felvéve, ez is sajtóhibákkal. De Borsa Gedeon *Clavis typographorum* két kötete is két külön tétel. Nem értjük, miért. Nem minden irodalmi hivatkozásnál ad oldal- vagy tételszámot (pl. Manfred von Arnim, Sz. Koroknai Éva). Az on-line források listáján is kétszer szerepel az osztrák <http://othes.univie.ac.at>, s vajon mi indokolja a <http://myfonts.com> tételt. – Kár, hogy az angol és német összefoglaló nem a szlovák bevezetés fordítása, hanem az öt fejezetre vonatkozó és az ott illusztráltakkal kapcsolatos eszmefuttatás, s a Slovenská národná knižnica kialakulásáról, könyvanyagának, különösen a régi könyveinek történetéről, provenienciájáról nem esik szó.

Mindent összevetve egy szép, a nagyközönség számára élvezetes reprezentatív kötetet kaptunk Ľubomír Jankovičtól a Szlovák Nemzeti Könyvtár ősnymtatvány-gyűjteményéről.

ROZSONDAI MARIANNE

Komorová, Klára – Saktorová, Helená, Tlačé 16. storočia vo františkánskych knižniciach. – Opera impressa saeculi XVI quae in bibliothecis Ordinis Franciscanorum asservantur, Martin, Slovenská národná knižnica, 2014. 703 p. (Generálny katalóg tlačí 16. storočia zachovaných území slovenska. – Catalogus generalis operum impressorum saeculi XVI quae in Slovacia asservantur, Tomus 3.)

1993-ban indult útjára az a szlovák könyvtörténeti sorozat, amelynek célja a teljes Szlovákia területén őrzött 16. századi nyomtatványok egy-

séges számbavétele. A tizenöt kötetre tervezett sorozat első darabja a turócszentmártoni Matica slovenská törzsállományának 16. századi nyomtatványait (Saktorová, Helena, Komorová, Klára, Petrenková, Emília, Agnet, Ján, *Tlačé 16. storočia vo fondoch Slovenskej národnej knižnice Matice slovenskej*. – *Opera impressa saeculi XVI, quae in Bibliotheca nationali Slovaca societatis Matice slovenská Martini asservantur*; Martin, 1993, 462 p. – Ism. VELENCZEI Katalin, *Magyar Könyvszemle*, 1994, 235–237; MONOK István, *Magyar Könyvszemle*, 1999, 126–127), a második a négy piarista rendház: Podolin, Privigye, Szentgyörgy és Nyitra történeti könyvtárainak antikváit (Saktorová, Helena, Komorová, Klára, Petrenková, Emília, *Tlačé 16. storočia v piaristických knižniciach*. – *Opera impressa saeculi XVI, quae in bibliothecis Ordinis Scholarum Piarum asservantur*; Martin, 1997, 534 p. – Ism. KOLTAI András, *Magyar Könyvszemle*, 1999, 485–487; MONOK István, *Magyar Könyvszemle*, 1999, 126–127), jelen harmadik pedig az egykori ferences rendházak bibliotékáiban lévő, 16. századi kiadványokat adja közre.

A kötet legelején először a ferences rend általános, majd szlovákiai (értsd: a Királyi Magyarország felvidéki részének) történetéről az első rendházak alapításától (Nagyszombat, Nyitra, Pozsony) a 20. századig (amikor a szerzetesrendeket Szlovákiában is feloszlatták), majd az egyes ferences rendházak könyvtáiról és azok állományáról olvashatunk. A Szlovák Nemzeti Könyvtárban a ferencesek gyűjteményeinek jelenleg kb. 26 ezer kötete található: ebből 239, 16. századi kötet részletes leírása a sorozat első, 2300 köteté pedig a sorozat harmadik kötetében található.

A katalógus szerzői betűrendben tartalmazza a sorszámokkal ellátott tételeket, amelyek beosztása három részre tagolódik: 1) a bibliográfiai leírás, 2) az egyes példányok ismertetése, 3) az irodalmi hivatkozás. A bibliográfiai leírásban betűhíven közlik a címlapon szereplő teljes címet (mindig jelölve a ligatúrákat és az abbreviatúrákat is), a megjelenési adatokat, a terjedelmet és a méretet; ezen első egység legvégén pedig feltüntetik a könyv díszítőelemeit, s azok technikáját is.

A katalógustételek második részében az egyes példányok egyedi adatai szerepelnek: a kötések jellemzése (a történeti kötések anyaga, stílusa, díszítőelemei); az egykori possessorok, exlibrisek, superexlibrisek, bélyegzők közlése (a datálatlan bejegyzéseknél hiányzik a korszak/század megadása). Az egyes tételek leírását a bibliográfiai hivatkozás zárja.

A ferences katalógus anyagának áttekintését hétféle mutató segíti: 1) névmutató a címlapon található további szerzőkről, 2) az előszavakban, ajánlásokban és alkalmi költeményekben lévő nevekről, 3) a nyomdászok és nyomdák topográfiai mutatója (rövid címleírásokkal), 4) a nyomdászokról és a kiadókról, 5) az egykori tulajdonosok (pontosabban a kézírásos bejegyzésekben szereplő nevek) regisztere, 6) időrendi 7) és nyelvi mutató.

A szerzők a mutatókban, a szokásos módon, a történeti Magyarországon élt és működött személyeknél és helyneveknél általában a mai, Szlovákiában használatos névalakot veszik besorolási alapnak (magyar vagy latinus forma utalóként csak abban az esetben szerepel, ha a könyv címleírásában is ott van), pl. Kaldi, Georgius lásd Káldi, Juraj; Oláh, Miklós és Oláh, Nicolaus lásd Oláh, Mikuláš; Nadásd, Franciscus de lásd Nádašdy, František – van egy-két kivétel is, hiszen a köpcsenyi Listius/Listhius család tagjai megmaradtak pl. Liszti, Jánosnak.

A nyomdászmutatóban a 16. századi Magyarországon működő nyomdák neve a ma használatos néven található meg: magyar nyelvű névalakuk csak abban az esetben szerepel utalóként (az előző módszert követve), ha az adott nyomtatványon is megtalálható, pl. a kolozsvári nyomda Cluj-Napocánál található, a Claudiopolis és a Kolozsvár utal rá; Brassó a Braşovnál szerepel, s csak a Corona utal rá.

A 16. századi magyarországi tipográfiai kiadványainak szerény mennyisége jól tükröződik a kötetben, hiszen csupán a következő néhány nyomda képviselteti magát: a bártfai David Gutgesel (Martin Wagner evangélikus vitairata), a brassói Georg Greuss (az erdélyi szászok jogszabálygyűjteménye Matthias Fronius kiadásában), a kolozsvári Heltai (Molnár Gergely dialektikai tankönyve és Szilvási János vitairata),

valamint a nagyszombati Telegdi- és káptalani nyomda (Telegdi Miklós postillás kötete, egy magyarországi törvénygyűjtemény és Monoszló András vitairata).

A kötetben szereplő hungarikumok között találjuk még a következőket: Antonio Bonfini magyar története (két kiadásban is), Werbőczy *Tripartituma*, Székely István világkrónikája, Laskai Osvát és Temesvári Pelbárt prédikációs kötetei, Fegyvermei Izsák *enchiridionja* két kiadásban, Georg Wernernek a magyarországi vizekről írt műve, továbbá Szegedi Kis István, Náprági Demeter, Jeszenszky (Jessenius) János, Oláh Miklós, Johannes Honterus egy-egy kötete, a *Pannoniae luctus* című versgyűjtemény és szerkönyvek: egy esztergomi breviárium, egy esztergomi misekönyv, s egy Velencében kiadott zsoldároskönyv.

Mindezen hungarikumok közül csak három magyar nyelvű: Monoszló András, Székely István és Telegdi Miklós könyve. A katalógusban szereplő művek nagy része latin nyelvű, az arányokat tekintve a német és az olasz is kiemelhető, továbbá találunk még cseh, görög, héber, spanyol, lengyel, horvát, francia és többnyelvű kiadványokat is.

A művelődés-, irodalom- és könyvtörténet kutatói számára természetesen a legnagyobb érdeklődésre a possessormutató tarthat számot, s mondhatjuk, hogy ez esetben is számos művelődéstörténeti kincset tartalmaz – még akkor is, ha ezek egy része más forrásokból már ismeretek a hazai kutatók számára. Számítalan fontos, a korszak jeles személyeinek kézirásos bejegyzését olvashatjuk itt, így további új tételekkel bővíülhetnek többek között a már kiadott főúri és lelkészi bibliotékák anyaga is. Az impozáns névsorból néhány: Apponyi Balázs, Balassa Bálint, Batthyány Boldizsár, Elias Berger, Beythe István, Branik György, Brodaries István, Dragonus Gáspár, Johannes Eck, Nicasius Ellebodus, Johannes Fabri (talán a bécsi püspök?), Ferenczffy Lőrinc, Anton Fugger, Hajnal Mátyás, Johannes Henckel, Illyés András, Kanihsai Pálfi János, Káldi György, Kitionich János, Kutasi János, Laskai János, Monoszló András, Mossóczy Zakariás, Nádasdy Ferenc, Náprági Demeter, Nedeczky István, Oláh Miklós, Leonhard Stöckel, Szelevényi György, Thurzó

György, Verancsics Antal, Vörösmarty Mihály, Wathay Ferenc, valamint a Bornemisza, a Czobor, a Forgách, a Kecskés, a Kopcsányi, a Listi, a Rákóczi, a Révai és a Telegdi család tagjai. Továbbá ismert ferences könyvgyűjtő barátok is fellelhetők a leírásokban (természetesen csak *ad usum*), úgymint Dúsi Jakab, Somlyai Mihály, Újlaki Imre és talán a legismertebb, Nádasdi Bálint – ámbár az ő nem szerepel a névmutatóban, mert az *F. V. Nádasdi* bejegyzést tévesen Nádasdy Ferencnek oldották fel a szerzők (így az országbírónak nem két, hanem csupán egy könyve van a kötetben).

Természetesen az egyes ferences rendházak bejegyzései is igen fontosak, hiszen ha ezen meglévő kötetek mellé tesszük az ismert könyvjegyzékeket (*Katolikus intézményi könyvtárak Magyarországon: 1526–1726*, Jegyzékszerű források, sajtó alá rend. Zvara Edina, szerk. Monok István, Szeged, 2001. (Adattár 19/1); *Katolikus intézményi könyvtárak Magyarországon: Ferences könyvtárak: 1681–1750*, Plébániák és más rendházak könyvtárai, sajtó alá rend. Zvara Edina, szerk. Monok István, Bp., 2008 (Adattár 19/3.)), akkor azok tovább gazdagítják és egyben árnyalják azt a képet, amit korabeli gyűjteményeiről tudunk.

Klára Komorová és Helená Saktorová neve a magyarországi könyvtörténészek számára is jól cseng: egyrészt a Szlovák Nemzeti Könyvtár könyvtárosai, másrészt pedig a történeti Magyarország (Felvidék) könyves kultúrájának kutatói, számos könyves katalógus összeállítói. A közreműködésükkel készült kiadványok minőségi munkák, melyeket mind a hazai, mind a külföldi kutatók hálás szívvel használnak – ahogy tehetjük ezt jelen kötettel is.

ZVARA EDINA

Szinnyei és követői, id. Szinnyei József halálának 100. évfordulójáról megemlékező centenáriumi emlékkönyv, szerk. Szőnyi Éva, Budapest, OSZK, Gondolat, 2014 (Nemzeti Téka) 185 p.

Mindannyian, akik valamilyen vonatkozásban könyvtárosnak gondoljuk magunkat, könyveket, folyóiratokat vagy egyéb információkat szolgál-